

John Galt'ın Kuşadası İzlenimleri

Kitabın Adı : Letters from the Levant

Yazarı : John GALT

Yayınevi : T. Cadell and W. Davies, Strand, Londra.

Kitabın basım tarihi: 1813

Kitabın konusu: John GALT'ın 1810 yılındaki Akdeniz ülkeleri ile Türkiye'ye yaptığı Seyahat.

John Galt, *İskoçyalı öykü, roman, oyun yazarı, şair ve coğrafyacısıdır*. 1779-1839 yılları arasında yaşamıştır. Babasının denizci olmasından dolayı, seyahat tutkusu küçük yaşlarda başlamıştır. Gençliğinde çeşitli yerel dergilerde makaleler yayınlayınca İskoç edebiyat çevrelerinde isminden çok kısa sürede bahsettirmeye başlamıştır. Erken yaşlarda başlayan seyahat tutkusunun ilk basamağı olarak Avrupa ülkelerini gezmiştir. Bu seyahatleri esnasında İngiliz şair Lord Byron ile tanışması hayatında dönüm noktası olmuştur. *Lord Byron ile birlikte 1809-1811 yılları arasında Akdeniz ülkelerini gezmiş ve gezilerini:*

“Letters from the Levant”,

“Voyages and Travels in the Years 1809, 1810 and 1811, Containing Observations On Gibraltar, Sardinia, Sicily, Malta, Scirgo and Turkey” adlı gezi kitapları ile, “Earthquake” adlı romanında anlatmıştır. John Galt Akdeniz ülkelerine yaptığı seyahatler kapsamında 1810 yılında Türkiye'ye gelmiş ve bu esnada Kuşadası'na uğramıştır. Lord Byron, John Galt'ın Kuşadası seyahati esnasında Yunanistan'da kalmış; John Galt Kuşadası seyahatini diğer gezi arkadaşları ile birlikte tamamlamıştır. Gezgin, Kuşadası'ndaki gezi gözlemlerini “Letters from the Levant” isimli gezi kitabının “14'üncü Mektubunda” yalın bir dille ifade etmiştir. Kitabında, seyahati esnasında gördüğü ve yaşadığı olayları sade bir dil kullanarak anlatmış, aşırı ifadelerden kaçınmıştır. Bunu ortaya koyacak en güzel örneklerden biri de, *yazarın Kuşadası'na geldiği esnada Aya Yorgo Katedralinde tanık olduğu bir Ortodoks cenazesini gerçekçi bir gözle bize aktarmasıdır*. John Galt, Türkiye gezisi esnasında Türkleri tanıdıkça Türklere hayran olmuş ve kitabında çeşitli vesilelerle Türklere olan bu sevgisini dile getirmiştir. Gezgin yazar John Galt, Türkiye seyahatinden on yıl sonra Earthquake (=Deprem) adlı roman yazmış; romanında kurguladığı olaylar çerçevesinde Kuşadası'nı romanın geçtiği mekân olarak olayların akışı içerisinde yalın bir dille ifade etmiştir. Bu açıdan bakıldığında, Kuşadası'nın Scalanuova adıyla konu olduğu ilk edebi eser John Galt'ın “Earthquake” adlı romanıdır.

John Galt, aynı zamanda Yunan dostu ünlü İngiliz şair Lord Byron'ın biyografisini yazmış olmasına rağmen kendisi Yunanlılara ve Türkiye'de yaşayan Rumlara mesafeli yaklaşmıştır. Lord Byron'ın aksine John Galt Türklerin bu toprakların gerçek sahipleri olduğunu vurgulayan ifadeler kullanmış, Türklerin ilginç gelenek ve göreneklerine de bir Türk dostu olarak anlatımları içinde yer vermiştir. John Galt'ın Kuşadası gözlemlerini iki ayrı bölüm halinde sunacağız. *İlk bölümde, John Galt'ın "Letters from the Levant" adlı Türkçesi ile "Levanten'den Mektuplar" adlı gezi notlarının Kuşadası ile ilgili bölümünü aktaracağız.* Bir sonraki sayımızda ise "Earthquake" adlı romanında yer alan Kuşadası tasvirlerine yer vereceğiz. İşte John Galt'ın 'Letters from the Levant' isimli gezi notlarında anlattığı Kuşadası

MEKTUP 14

Scalanova'ya yaklaşan yol üzerindeki tarlalar düzenli olarak ekilmişti. Bir yarım adaya doğru yokuş aşağı giden uzun bir yolla Skalanova 'ya gidiliyordu. Uzaktan görüldüğü kadarıyla denize doğru inen dik bir dağın denizle buluştuğu noktanın az ötesinde denizin içinde ve şehrin karşısında küçük bir ada bulunuyordu. Adanın üzerinde kare şeklinde bir kule vardı. Bu kalenin denize karşı savunma amacıyla yapılmış olduğu anlaşılıyordu. Kara tarafında ise şehri çepeçevre surlar çevrelemişti. Surların bir noktasında surların içine açılmış bir ana giriş kapısı bulunmaktadır. Kapıda muhafızlar surların içindeki kente girenleri kontrol altında tutmaktadır. Kalenin bir köşesinde mermerden yapılmış büyükçe bir aslan heykeli bulunmaktadır. Şehre kapıdan girerken kapı kenarına uzanmış büyükçe bir köpek yattığını gördüm. Köpek içgüdüsel olarak kendisine sempatik veya antipatik gelenleri kolaylıkla ayırt edebiliyordu; bize de dokunmadan geçmemize izin verdi. Ancak gerilerden gelen dostum Jacomo bizim kadar şanslı değildi. O'nun haykırışını duyduğum esnada kapıdan içeri girmek üzereydim. Ardından köpeğe lanet ettiğini duydum. Elindeki eğri testere ile köpeği tehdit edince, köpek bulunduğu yerden kalktı. Jacomo hiçbir şey düşünmeden atını tırıs sürerek kapıdan girmek istedi. Köpek bir hamle yaparak Jacomo'nun atının bacağını ısırıldı. Jacomo böyle bir köpeği hayatı boyunca görmemişti. Bu vahşi köpek ısırılmadan önce havlayarak antik Truva'daki gibi bir uyarıda bulunmuştu. Oysa biz ısırarak köpeğin havlamadan yaklaşacağını zannediyorduk. Bu yuvarlak başlı düzenbaz saldıracağına dair bize yaklaşırken saldırma niyetini gizledi. Havlamadan ısırarak köpeğin doğasında olmasına rağmen, bu köpek bizi yanılttı. Jacomo bunu bizzat yaşayarak gözlemledi. Kente girişte bizi İngiliz Konsolosunun da ikamet ettiği hanın bekçisi karşıladı. Konsolos yardımcısı kentte değildi. Bizi, O'nu temsilen saklanamayacak kadar aptal biri karşıladı. Bu bize verdikleri bir değer göstergesi gibiydi, sanki boşu boşuna bir seyahat yapmış gibi hissettik. Buna rağmen benim görmek istediğim tarzda sevecen, merhametli, nazik ve gayretli bir Rum tüccar bize yardım etti.

Scalanova'da 20 bin civarında insan ikamet ediyor. Bunun sayılabilen 5 bini Rum, yüz civarında Ermeni, iki yüzü Yahudi, geri kalanı Müslümanlardan oluşuyor. Kentteki St.George (Aya Yorgo)'a ithafen kurulmuş olan katedral, bölgede ilk kurulan Efes Kilisesi'nin halefi kabul ediliyor ve Ortodoks kilise hiyerarşisinde eşitler arasında üçüncü sırada kilise olarak görülüyor.¹ Ben Katedralin içini gezdiğim sırada, bir cenaze getirdiler. Tabuttaki mevtanın yüzü açıktaydı. Tertemiz beyaz elbiseler giydirilmiş genç bir papaz cenazenin önünde elinde konik bir mumla cenazenin önünde yürüyordu. Sonradan öğrendiğimize göre, baş matemli kabul edilen bu şahıs elindeki mumla ölen adamın öteki dünyadaki yolunu aydınlatıyormuş. Bir diğer papaz da izleyiciler arasında mum dağıtıyordu. Benim bu törene katılmam papazlardan birinde karşı konulmaz bir rahatsızlık yaratmıştı. Bir gözlük çıkardı ve burnunun üzerine koydu. Hiçbir şey söylemeden tekrar topluluğa döndü ve törene devam edildi. Ölünün naaşı kabrine taşınırken, karısı ve törene katılan diğer kadınlar ölene karşı son görevlerini yapıyorlardı. Gözleri benim üzerimde olan Papaz benim bu bakışlarımdan rahatsız olmuş olacak ki, benim dışarı çıkmamı istedi. Ben de dışarı çıktım. Çabucak dışarı çıkarılmamdan dolayı, benim o hüzünlü sahneyi tasvir edemememin vebali papazındır. Benden özür dilemesi bunu telafi etmez. Scalanova'nın hâla antik Neapolis olduğuna dair yanlış inanış devam etmektedir. Benim gördüğüm şu anki Scalanova'nın üç yüz yaşında olduğunu söyleyebiliriz. Neapolis harabeleri ise yarımadanın diğer tarafında hala görünür haldedir. Scalanova Türk ve Rum bölgesi olarak iki ana bölüme ayrılmıştır. Her ne olursa olsun kendine özgü bütün sonuçlarıyla burası Türklerindir; çünkü Türkler medeni ve çalışkandırılar. Rumlar da başka biriyle yaşamaktansa Türklerle bir arada olmaktan hoşnutturlar. Kent, Türkler tarafından çok iyi ve güzel şekilde inşa edilmiş. Şehrin ana caddelerinden birinde hoş bir şekilde gölgelik veren ağaçlar ve bunların paralelinde tertemiz suyu akan bir dere bulunmaktadır. Türkler her zaman suyun iyi olduğu yerlerde yerleşimlerini kurmuşlardır. Halk arasındaki anlatıma göre: bol su kaynaklarının bulunduğu bu yere ilk yerleşimlerini kurmuşlar. Bölgenin şu anki yöneticisinin zeki, liyakatli ve adil bir adam özelliklerini karakterinde bulundurduğu için hem Hıristiyanların rahatı hem de ülkenin genel refahını kısmen de olsa O'na borçlu olduklarını söylüyorlar.

Kaynak : Sedat Onar, KUYETA Yerel Tarih Dergisi 2011 Mayıs sayısı

---

¹ Efes Kilisesi İsa'nın havarilerinden Aziz Paul tarafından kurulmasına binaen Apostolik Kilise olarak ilk kiliseler arasında kabul edilir. Fener Kilisesinden önce kurulmuş olduğu için özellikle hiyerarşik yönden önemlidir. O dönemlerde Ortodoks hiyerarşi içinde Fener ve Antakya Kiliselerinden sonra eşitler arasında üçüncü sırada olarak görülmüştür.